

© Magyar Helsinki Bizottság, 2017

© Bencze Máttyás, Kádár András Kristóf, Koltai Júlia, Moldova Zsófia

A kiadvány és egyes részei külön kérelem nélkül terjeszthetők és sokszorosíthatók nem kereskedelmi célú kutatás, tanulmány és tájékoztatás céljából a szerzők és a szerzői jog tulajdonosának megfelelő feltüntetésével.

A kiadvány az „Accessible Letters of Rights in Europe - Research Report on the Accessibility of Letters of Rights in Hungary” című angol nyelven íródott jelentés magyar fordítása. A fordításban közreműködött a Lex Expert Műszaki Iroda Kft.

Jelen kiadvány az Európai Unió anyagi támogatásával készült. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a Magyar Helsinki Bizottság viseli, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Unió álláspontját tükrözi.

Magyar Helsinki Bizottság

A Magyar Helsinki Bizottságról

A Magyar Helsinki Bizottság 1989-ben alakult. Civil jogvédő szervezetként figyelemmel kíséri a nemzetközi emberi jogi dokumentumokban biztosított alapvető jogok magyarországi érvényesülését, és a közvélemény tájékoztatása mellett jogi segítséget nyújt a jogsértések áldozatainak. A Magyar Helsinki Bizottság erőfeszítéseket tesz, hogy a hazai jogszabályokban következetesen érvényesüljenek az emberi jogi normák, és működési területén elősegíti a jogi oktatást és továbbképzést Magyarországon és külföldön. Fő tevékenység területei a menekülők és más, védelemre szoruló külföldiek jogainak védelme; az egyenlő bánásmód követelménye érvényesülésének elősegítése; valamint a rendvédelmi szervek és az igazságszolgáltatás működésének emberi jogi szempontú nyomon követése. A Magyar Helsinki Bizottság különös figyelmet fordít a fogvatartási körülményekre, a joghoz való hozzájutásra, a hatékony védelemhez való jog érvényesülésére és a törvény előtti egyenlőségre.

Tartalom

1. Bevezetés	4
2. A tesztkérdések összeállítása	6
2.1. A kérdőív jogi tartalma.....	6
2.2. A kérdőív struktúrája.....	7
2.3. A kérdőív nyelvezete és stílusa.....	8
3. A kutatás módszertana	9
3.1. Kutatás előtti megfontolások.....	9
3.2. A kutatás lebonyolítása.....	9
4. Összefoglaló a felmérés eredményeiről	12
4.1 A felmérés eredményei.....	12
4.2 Az eredmények magyarázata.....	13
5. Közérthetőség	17
6. Mellékletek	20
6.1. A kutatás során használt jogokról szóló írásbeli tájékoztató szövege.....	21
6.2. A kutatás során szakértők bevonásával készített új szöveg (2. hullám).....	25
6.3. A kutatás során használt kérdőív.....	32

1. Bevezetés

Az Európai Parlament és a Tanács 2012/13/EU irányelve a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról (a továbbiakban: irányelv) elismeri annak fontosságát, hogy tájékoztatást kapjanak a gyanúsítottak vagy a vádlottak saját jogaikkal kapcsolatban, valamint megillessen őket az ellenük szóló váddal kapcsolatos tájékoztatás és az ügy anyagaiba való betekintés joga. A 2012/13/EU irányelv által védett jogok levezethetőek az Emberi Jogok Európai Egyezményének 5. és 6. cikkéből (a továbbiakban: EJE), az Emberi Jogok Európai Bírósága vonatkozó esetjogából (a továbbiakban: EJEB) és az Európai Unió Alapjogi Chartájának 6., 47. és 48. cikkéből (a továbbiakban: Charta).

A tájékoztatáshoz való jog a tisztességes eljáráshoz való jog egyik fontos alappillére, és nélküle a többi törvényben szereplő jog érvényesülése megkérdőjeleződhet.

Például, ha a terhelt nem tudja, hogy megilleti a hallgatáshoz való jog akkor nem valószínű, hogy gyakorolni fogja azt. Ez kiváltképp azokra a terheltekre igaz, akiknek nincs tapasztalata a büntető igazságszolgáltatási rendszerben.

Amennyiben a terhelt nem tudja, hogy megilleti a bizalmas kommunikációhoz való jog egy ügyvéddel (aki jelen van a kihallgatásoknál), kevésbé valószínű, hogy ügyvédet fog kérni, míg az az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog szerepel a 2013/48/EU irányelvben.¹

Azoknak a terhelteknek, akik nem beszélik a egy ország nyelvét, fontos a fordítás és tolmácsolás biztosítása, a fordításhoz és tolmácsoláshoz való jog már szerepel a 2010/64/EU irányelvben.² Ha a terhelteket nem tájékoztatják erről a jogukról, nem valószínű, hogy tolmácsot kérjenek vagy a legfontosabb dokumentumok fordítását.

Annak ellenére, hogy az EJE és a vonatkozó esetjog alapján is a terheltet tájékoztatni kell eljárási jogairól, egy 2010-es tanulmány az „Uniós szintű jogokról szóló írásbeli tájékoztató: A legjobb gyakorlatok nyomán” címmel kimutatta, hogy Európa-szerte jelentős különbségek vannak a terheltek jogairól való tájékoztatást illetően, és az őrizetbe vett gyanúsítottaknak szánt „jogokról szóló írásbeli tájékoztató” nyelvezete sem volt érthető, túlságosan szakmai volt a megfogalmazása. A probléma kezelése érdekében a 2012/13/EU irányelv kifejezetten előírja,

---

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/48/EU irányelve a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról

² Az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelve a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról

hogy az eljárási jogokról szóló információ és a jogokról szóló írásbeli tájékoztató is „egyszerű és érthető nyelvezettel” legyen biztosítva az őrizetbe vett terheltek.

A 2015-ben indult „Közérthető jogokról szóló írásbeli tájékoztató Európában” című projektet az Európai Unió finanszírozza, amely során a Magyar Helsinki Bizottság egy szociolingvisztikai felmérést végzett, hogy szemrevételezze, hogy a hivatalos, büntetőeljárás jogokról szóló írásbeli tájékoztató „egyszerű és érthető-e” nem ügyvédek számára is. A Helsinki Bizottság jogászok, szociológusok és közérthetőségi szakértő bevonásával, egy sor ellenőrző kérdést állított össze, hogy megvizsgálja milyen mértékben értik meg az emberek a jogokról szóló írásbeli tájékoztatót, amit felmérés formájában 200 személyen teszteltek. A résztvevők felét szóban tájékoztatták jogaikról, mint ahogy Magyarországon sokszor a kihallgatások előtt szokás, míg a résztvevők másik fele megkapta a tájékoztatást írásban, ahogy az őrizetbe vett gyanúsítottak is megkapják. (A felmérés érdekében összesítették minden információt, amit a terheltek megkapnak, pl. a terheltek számára elérhetővé tett szóbeli és írott információk, amit egy büntetőeljárás során megkapnak bármilyen hatóságtól – ezt az egyesített szöveget a jelentésben a továbbiakban következőképp használjuk: „jogokról szóló írásbeli tájékoztató”). Ezt követően a résztvevőknek kérdések lettek feltéve, hogy megvizsgálják mennyire és milyen mértékben értették meg a kapott információt, és hogy tisztában vannak-e a 2012/13/EU irányelvben szereplő eljárási jogaikkal.

A Helsinki Bizottság a felmérés és a jogokról szóló írásbeli tájékoztató a 2012/13/EU irányelvben szereplő irányadó modell információra támaszkodva készítette el az alternatív jogokról szóló írásbeli tájékoztatót (a továbbiakban alternatív jogokról szóló írásbeli tájékoztató), majd újra kitöltette 200 személlyel a kérdőívet, hogy megtudják érthetőbb-e az alternatív jogokról szóló írásbeli tájékoztató nyelvezete.

2. A tesztkérdések összeállítása

2.1. A kérdőív jogi tartalma

Annak érdekében, hogy a kutatók ellenőrizni tudják hipotézisüket, vagyis azt, hogy a szakértők bevonásával írt új jogokról szóló írásbeli tájékoztató érthetőbb a jelenleg használatos hivatalos szövegeknél, olyan kérdéseket kellett feltenniük, hogy kiderüljön, érthető-e a (jelenlegi és alternatív) jogokról szóló írásbeli tájékoztató. A kutatóknak két fő forrásuk volt a kérdések tartalmának meghatározásakor.

Információforrásként kiküldtek egy körlevelet a Magyar Ügyvédi Kamarának és három területi ügyvédi kamarának (Budapest, Debrecen, Szeged). Levelükben arra kérték az ügyvédi kamarák elnökeit, hogy továbbítsák megkeresésüket minél több büntetőjoggal foglalkozó ügyvédnek.

A Helsinkai Bizottság munkatársai arra kérték az ügyvédeket, hogy gyűjtsék össze a legjelentősebb problémákat a jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztatóból, továbbá jelöljék meg a leginkább problémás részeket, amelyekkel a leggyakrabban találkozhatnak gyakorlatuk során. A kutatók azt is kérték az ügyvédektől, hogy, fogalmazzanak meg olyan kérdéseket, amelyek számunkra relevánsak lehetnek.

Szerencsére sok ügyvéd örömmel válaszolt és sok hasznos információt osztott meg azzal kapcsolatban, hogy milyen problémák merülnek fel akkor, amikor ismertetik a gyanúsítottakkal a jogukat. A válaszok alapján a kutatók összeállítottak egy adatlapot, amiből kiválasztották a leggyakrabban előforduló válaszokat, a tipikusnak tekinthető problémákat.

A kutatók azáltal, hogy felhasználták a kapott információkat, a kérdőívben összpontosítani tudtak a jogokról szóló írásbeli tájékoztató érzékeny pontjaira. Az ügyvédek által megnevezett leggyakoribb probléma az volt, hogy a rendőrök – különösen az eljárás elején – „hallgatnak a hallgatás jogáról”.³ Ezért helyeztek nagy hangsúlyt azokra a kérdésekre, amelyek azt ellenőrizték, tudják-e a gyanúsítottak, hogy joguk van a hallgatáshoz és ügyvédhez. Egy olyan kérdés is szerepelt a kérdőívben, ami arra irányult, hogy az interjúalanyok megértették-e, hogy nincs igazmondási kötelezettségük a vallomástétel során.⁴

---

³ Sok ügyvéd hangsúlyozta, hogy attól még, hogy nem értik a jogokról szóló írásbeli tájékoztatót még nem korlátozódik szükségszerűen a gyanúsítottak joga, attól viszont igen, hogy a rendőrök erősködnek a gyanúsítottaknál, hogy válaszoljanak a kérdéseikre (sokszor kikényszerítve vallomásokat) mielőtt tájékoztatnák őket a jogaikról. Tapasztalatunkra hagyatkozva ez valóban megfontolandó pont lenne, de nem esik bele a nyomozásunk keretébe.

⁴ A büntetőeljárásról szóló törvény lehetővé teszi a terhelt számára, hogy hamis vallomást tegyen a büntetőügyekben eljáró hatóságoknál azzal a kivétellel, hogy más személyeket nem vádolhat hamisan.

2.2. A kérdőív struktúrája

A rendőrség alapvetően két jogokról szóló írásbeli tájékoztatót alkalmaz: egyet minden gyanúsítottnál és egy másikat az előzetes letartóztatásban lévőknél. Ebben az értelemben a hazai gyakorlat követi a 2012/13/EU irányelv logikáját (amely különbséget tesz a két gyanúsított kategória jogai között), és szinte minden jognak eleget tesz, amit az irányelv előír, azonban eltér a javasolt struktúrától. Az irányelv értelmében az általános jogokról szóló írásbeli tájékoztató magában foglal néhány jogot, amelyeknek kizárólag az előzetes letartóztatásban lévő jogokról szóló írásbeli tájékoztatóban kéne szerepelniük (például az iratokba való betekintés joga).

fentiek miatt nem volt lehetséges a két különböző jogokról szóló írásbeli tájékoztató érthetőségét az irányelv struktúrája szerint tesztelni. Létre kellett hozni egy „alternatív jogokról szóló írásbeli tájékoztatót”, a kutatásban részt vevő szakemberek egy dokumentumba foglalták a két jogokról szóló írásbeli tájékoztatót (az általánosat és a fogvatartottaknak szólót), amit utána két részre osztottak: egy általános részre, ami minden terhelt jogára vonatkozik, és egy speciális részre, amely kifejezetten a fogva lévő terheltek jogaira vonatkozik). A dokumentum így hosszú volt, azonban nem volt rá jobb megoldás, hogy tesztelni lehessen a szöveg érthetőségét, hiszen mindössze egy felmérésre állt rendelkezésre elegendő forrás, amiben a jelenlegi és az új szövegezésű jogokról szóló írásbeli tájékoztatóra is rá kellett kérdezni.

Ezért a kutatók a kérdőív első részében olyan kérdéseket tettek fel, amelyek minden gyanúsított jogra vonatkoznak. A második rész az őrizetbe vett terheltek jogaira vonatkozott. A kérdőív mindkét részénél az irányelvben megfogalmazott jogokra fektettek a hangsúlyt. (A kérdőívet lásd a Mellékleteknél.)

Néhány „unfair” kérdést is fel kellett tenniük a kutatóknak, mivel a vizsgálat célja az irányelvben szereplő terhelti jogosultságokról szóló tájékoztató volt. A jogokról szóló írásbeli tájékoztató nem tartalmaz ugyanis minden információt, amit az irányelv viszont megkövetel. (Például: Nem tájékoztatják a gyanúsítottat arról, hogy mennyi ideig tarthatják maximálisan fogva, mielőtt a bíróság döntene a szabadlábra helyezéséről vagy az előzetes letartóztatásáról, valamint említést sem tesznek arról, hogy milyen feltételekkel jogosult ingyenes jogi segítségnyújtásra, stb.). Nyilvánvalóan szükséges volt beemelni az ezekről a jogokról szóló információkat az alternatív jogokról szóló írásbeli tájékoztatóba. A teljes összehasonlíthatóság érdekében ugyanazokat az ellenőrző kérdéseket kellett megválaszolni a válaszadók mindkét csoportjának (azoknak is, akik a jelenleg használatos jogokról szóló írásbeli tájékoztatót kapták és azoknak is, akiket a szakértők által összeállított, új szövegezésű jogokról szóló írásbeli tájékoztatóval teszteltek), ami elkerülhetetlen módon is azt jelentette, hogy az első csoportnak is fel kellett tenni azokat a kérdéseket, amelyek nem szerepelnek a jelenleg használatos jogokról szóló írásbeli tájékoztatóban. Ahhoz, hogy kezelni lehessen a problémát, szerepelt egy olyan válaszadási lehetőséget, hogy „nem tartalmazza a szöveg.” Például annak ellenére, hogy a jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztató nem említi, hogy a gyanúsítottakat szóban vagy írásban kell tájékoztatni a váddal kapcsolatban, a kutatók mégis megkérdezték tőlük, hogy:

„Írásban vagy szóban kell a gyanúsításról szóló tájékoztatást megadni?” Ezek voltak a lehetséges válaszok: (i) írásban; (ii) szóban; (iii) nem tartalmazza a szöveg; (iv) nem tudom; (v) bármilyen formában biztosítható az információ. Ezekben az esetekben meg kellett különböztetni az érdemben helyes választ (a magyar jog szerint elegendő a gyanúsítottat a vádról szóban tájékoztatni) a kutatás szempontjából helyes választól, ami azt jelenti, hogy a jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztató nem tartalmazza ezt az információt.

2.3. A kérdőív nyelvezete és stílusa

A kutatók törekedtek arra, hogy olyan kérdéseket tegyenek fel, melyek minél pontosabban tükrözik a valós problémákat és a döntéshozatali dilemmákat. Ezért kerültek az általános, tankönyv ízű kérdéseket, és inkább olyan jellegzetes helyzetekre kérdeztek rá, melyek gyakran előfordulnak nyomozás során. (Például: „Ha a rendőrség időben értesítette a kihallgatása helyszínéről és időpontjáról az Ön ügyvédjét, de az ügyvéd nem reagált semmit, akkor megkezdheti-e a rendőrség az ön kihallgatását?”). Kíváncsiak voltak, hogy vajon a büntetőeljárás során praktikus és alkalmazható útmutatóként szolgál-e a jelenleg használatos jogokról szóló írásbeli tájékoztató.

A kérdések összeállításánál a kutatók igyekeztek egyértelmű és egyszerű nyelvezetet használni, hogy minél érthetőbb legyen a szöveg. Ennek az az oka, hogy az interjúalanyok összetétele az iskolázottság szempontjából megegyezett a magyarországi gyanúsítottakéval. Mivel a gyanúsítottak többsége legfeljebb általános iskolát végzett, vagy még nem fejezte be az általános iskolai tanulmányait, kiemelt figyelmet kellett fordítani a kérdések megfogalmazásánál arra, hogy érthető legyen számukra a szöveg.

Ugyanakkor igyekeztek nem olyan kérdéseket feltenni, melyeket általános műveltséggel meg lehetett volna válaszolni. Éppen ezért építettek bele olyan közvetett és „trükkös” kérdéseket, amelyek valóban mérik a jogokról szóló írásbeli tájékoztató érthetőségét. Úgy alakították ki a kérdéseket és a lehetséges válaszokat, hogy azok amennyire csak lehet, kizárják annak a lehetőségét, hogy a pusztán logika vagy józan ész alapján helyes választ lehessen adni. Azért, hogy elérjék céljukat, sok esetben az első válasz, ami (intuitív módon) eszünkbe jut helytelen. Például: A magyar jog szerint, amennyiben a gyanúsított/vádlott úgy dönt, hogy él a hallgatás jogával, úgy továbbra is jogában áll kérdeznie a tanúktól és megjegyzéseket tehet az eljárás során. Így arra a kérdésre, hogy „Ha Ön NEM válaszol a rendőrség kérdéseire megteheti-e azt, hogy észrevételt tesz a mások (pl. tanúk) által mondottakra?”, az intuitív „nem” válasz helytelen. A helyes válaszok megkövetelik a tájékoztató maradéktalan megértését.

3. A kutatás módszertana

A kutatás során a Magyar Helsinki Bizottság célja az volt, hogy felmérjék mennyire érthető a jelenlegi tájékoztatás a magyar büntetőeljárásban, hogy meghatározzák annak gyenge pontjait, módosítsanak a megfogalmazáson és utána újra felmérjék, hogy mennyire érthető a módosított változat.

3.1. Kutatás előtti megfontolások

Mivel a szöveg érthetősége erősen függ az olvasó társadalmi-gazdasági jellemzőitől (mint például iskolázottság, életkor, stb.), fontos volt olyan alanyokon tesztelni a kérdőívet, akik a vádlottak és gyanúsítottak többségéhez hasonló társadalmi háttérrel rendelkeznek – legalább a legfontosabb jellemzők egyezzenek –, hogy azok töltsék ki, akik a való életben is van esélyük arra, hogy, hogy találkoznak ezzel a dokumentummal. Ahhoz, hogy ez a csoport elérhető legyen, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, aggregált statisztikai adatokat biztosított a kutatók rendelkezésére az előzetes letartóztatásban lévő jellemzőiről,⁵ melyek tartalmazták nemüket, életkorukat és a legmagasabb iskolai végzettségüket. Ezek alapján létre lehetett hozni egy kvóta táblázatot (lásd 1. táblázat), amely minden jellemzőt megfelelő arányban tartalmazott. Ennek a kvóta táblázatnak a segítségével lehetséges volt egy mintafelmérést készíteni, ami a fent említett három dimenzióra való tekintettel hasonló a terhelti populációhoz.

A mód, ahogy az információ eljut a terhelthez szintén fontos szerepet tölthet be. Két módon történik a tájékoztatás a magyar gyakorlatban: (1) a kihallgatás elején a rendőr felolvassa a gyanúsítottnak a tájékoztatást, vagyis a kihallgatás előtt a gyanúsított azt csak egyszer hallja, míg (2) az őrizetbe vett gyanúsítottnak lehetősége van arra, hogy maga olvassa el a jogokról szóló írásbeli tájékoztatót saját tempójában, sőt vissza is térhet azokhoz a részekhez, melyeket nehezebben értett. (Megjegyzendő, hogy erre csak a kihallgatás után van módja.) Ezek alapján a kutatók két egyenlő részre bontották a mintát: a felmérésben résztvevők első felének felolvasták a szöveget, míg a résztvevők második fele saját maga olvashatta át a tájékoztatót. Fontos megjegyezni, hogy a kvóta táblázatot (amely segítette a minta arányait a terheltek legfontosabb jellemzőinek megfelelően összeállítani) a minta minden részénél külön alkalmazták, így a minta mindkét részében a terheltek összetételének megfelelő alanyok vettek részt.

3.2. A kutatás lebonyolítása

A felmérés első hullámában a jelenleg alkalmazott jogokról szóló írásbeli tájékoztatót (pontosabban a „teszt jogokról szóló írásbeli tájékoztatót”, mely két szöveg egyesítésével jött létre: az egyik a kihallgatás előtt felolvasott szöveg, a másik az a szöveg, amelyet a kihallgatás

---

⁵ Magyarországon nem érhetőek el aggregált statisztikai adatok a terheltek általános jellemzőit illetően, ezért kellett a mintát az előzetes letartóztatásban lévőkről készíteni.

után kapnak meg az őrizetbe vett terheltek) tesztelték 100 emberen (akiknek az összetétele - nemük, életkoruk és legmagasabb iskolai végzettségük alapján - megegyezett a terheltek összetételével), akiknek a kutatók felolvasták a jogokról szóló írásbeli tájékoztatót, majd részletes kérdéseket tettek fel nekik a szövegben elhangzott információkról. Az első hullámban volt további 100 ember, akik saját maguk olvashatták el a „teszt jogokról szóló írásbeli tájékoztatót”. Ezután válaszolniuk kellett a kutatók által a szöveggel kapcsolatban feltett kérdésekre.

A felmérésben használt kérdőív 46, főleg zárt kérdést tartalmazott válaszadási lehetőségekkel, aminek az volt a célja, hogy a kutatók felmérjék a válaszadó milyen mértékben értette és jegyezte meg az információkat. A kérdőív struktúrája miatt látták, hogy a szöveg mely részeit értették meg nehezebben a felmérésben résztvevők és felmérték a tájékoztató gyenge pontjait is.

A felmérés eredményei alapján a Magyar Helsinki Bizottság és a projektben résztvevő jogi és közérthetőségi szakértői módosították a jogokról szóló írásbeli tájékoztató megfogalmazását, és kiegészítették olyan információkkal, amiknek szerepelniük kell benne a 2012/13/EU irányelv értelmében. A kutatás második hullámánál ugyanazt a módszertant alkalmazták mint az elsőnél (2 x 100 személy, ugyanazzal a módszerrel, ugyanazzal a tervvel) és ugyanazt a kérdőívet használták, hogy megvizsgálják, az új szöveg mennyire érthető. Ezáltal a két hullám eredményei összevethetőek. (Lásd a 2. táblázatot a kutatás tervezetéhez.)

1. táblázat: A minta kvóta táblázata a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága statisztikái alapján (teljes százalékos arány)⁶

	Férfiak		Nők		Összesen
	18-39 évesek	40 év feletti	18-39 évesek	40 év feletti	
Legfeljebb általános iskola	39%	18%	3%	2%	62%
Szakközépiskola vagy szakiskola, középiskolai végzettség nélkül	12%	8%	1%	0%	21%
Középiskolai érettségi vagy annál magasabb végzettség	8%	7%	1%	1%	17%
Összesen	59%	33%	5%	3%	100%

⁶ A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságától kapott eredeti táblázat részletesebb kategóriákat tartalmaz, mint a 2. táblázat. Mivel a 100 válaszadónál használtuk ezt a táblázatot, össze kellett vonni cellákat, hogy elegendő számú válaszadó legyen minden kategóriában.

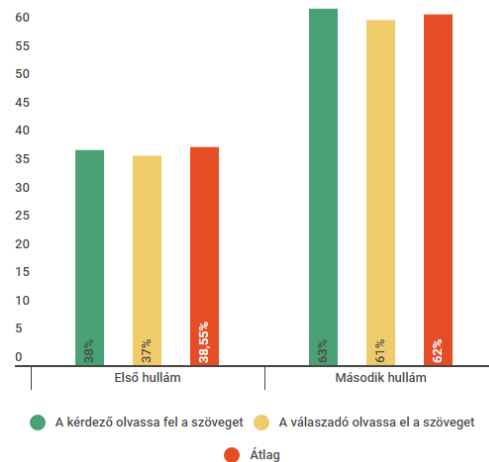
2. táblázat: A kutatás lebonyolítása

	1. hullám	2. hullám
Résztevők, akiknek felolvasták a szöveget	100 fő	100 fő
Résztevők, akik elolvasták a szöveget	100 fő	100 fő

4. Összefoglaló a felmérés eredményeiről

4.1 A felmérés eredményei

Ki kell emelni, hogy a szakértők által írt, új szövegezésű jogokról szóló írásbeli tájékoztató a felmérés eredményei alapján sokkal érthetőbb volt. Az első jogokról szóló írásbeli tájékoztató érthetőségi szintje csupán 38,5% volt (ha nem számítjuk azokat a kérdéseket és válaszokat, amik nem szerepeltek a jogokról szóló írásbeli tájékoztatóban), míg az alternatív jogokról szóló írásbeli tájékoztató tesztelése során a felmérés második hullámában ez az érték 62% volt.

1. ábra A jogokról szóló írásbeli tájékoztató

Érdeemes arról is beszélni, hogy mit értünk érthetőség alatt, és mi számít sikernek, ha a cél egy minél érthetőbb szöveg létrehozása. Erre vonatkozóan nem tartalmaz információt a 2012/13/EU irányelv, ezért a projektben résztvevő szakembereknek magunknak kellett ezt meghatározniuk.

2009-ben az Európai Bizottság Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatósága kiadott egy iránymutatást az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek címkézésének és betegtájékoztatójának érthetőségéről (a továbbiakban Iránymutatás).⁷ A dokumentum elsődleges célja az volt, hogy érthető legyen azok számára, akik használják és megértsék a gyógyszerek címkézését és a csomagolásban elhelyezett betegtájékoztatót, hogy biztonságosan és megfelelően alkalmazzák a gyógyszert. Az Iránymutatás meghatározta, hogy ebben a tekintetben mi számít sikernek. Az Iránymutatás szerint a gyógyszerek címkézése és a betegtájékoztató akkor tekinthető érthetőnek, „ha a **tesztalányok 90%-a** megtalálja a szükséges információt a csomagolásban elhelyezett betegtájékoztatóban, **és azok 90%-a be is tudja bizonyítani, hogy megértette**. Vagyis a résztvevők **81%-nak** kell megtalálnia az információt, mindenre kérdésre helyesen válaszolnia és a leírásnak megfelelően cselekednie. Az Iránymutató szerint a nem szükséges, hogy minden esetben ugyanannak a 16 résztvevőnek kell részt vennie. A sikerkritériumot minden kérdésnél el kell érni. Az eredmények nem aggregálhatóak.”

⁷ Az Iránymutatás az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek címkézésének és betegtájékoztatójának érthetőségéről itt elérhető: http://ec.europa.eu/health/files/eudralex/vol-2/c/2009_01_12_readability_guideline_final_en.pdf

Jelen kutatásban a szakértők a hozzáférhetőség mércéjénél az érthetőség egy alacsonyabb arányát határozták meg, mert a mintát kevésbé iskolázott és rosszabb szövegértési képességgel rendelkező előzetesen letartóztatásban lévők iskolázottsági szintje alapján állították össze. Ha a kutatásban a válaszadók 75%-a helyesen válaszolt a kérdésekre, akkor érthetőnek nyilvánították a második jogokról szóló írásbeli tájékoztató megfelelő részét.

4.2 Az eredmények magyarázata

A szakértők három szempontból elemezték az interjúk két hullámának eredményét. Először kíváncsiak voltak arra, hogy *általánosságban* lehet-e az újrafogalmazott tájékoztató szövege érthetőbb, majd azokkal a kérdésekkel foglalkoztak, ahol a helyes válaszok aránya nem változott számottevően. Végül külön megvizsgálták a helyes válaszok arányát annál a két kérdésnél, amik a legnagyobb gyakorlati jelentőséggel bírnak.

4.2.1 A jogokról szóló új írásbeli tájékoztató közérthetősége

Az első szempontot figyelembe véve a kérdéseket az információkat ellenőrizték, amelyek nem (vagy csak nagyon közvetett módon) szerepelnek a jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztatóban. Nem meglepő, hogy a második hullám résztvevői között⁸ rendkívül magas volt a helyes válaszok átlagos aránya (lásd 1, 2, 7, 9, 11, 12, 15-21, 22.1-7, 25,1, 25,4, 28, 30.1-7, 31-36, 39 és 41-44, kérdések). A helyes válaszok átlagos aránya 61,35% volt (lásd 3. táblázatot). Az első hullám válaszadói között ez az arány mindössze 30,65%-ot tett ki. Ebből következik, hogyha a hatóságok vagy a védő nem tájékoztatja megfelelően a gyanúsítottat, akkor nem lesz egyértelmű számára, hogy milyen jogai vannak és nem tudja őket megfelelően gyakorolni.

A helyes válaszok arányának pozitív változása azt mutatja, hogy az érthetően megfogalmazott információk átadhatóak. Ennek ellenére bonyolult módszertani kérdés, hogy elég magas-e azoknak az aránya, akik megértették a lényegi információt, a szöveg általánosságban érthetőnek tekinthető-e. Egy olyan csoportban, amelynek tagjai majdnem kétharmadának csak általános iskolai végzettsége van, ott a helyes válaszok 60%-a fölötti arány jó jel bármilyen szöveg érthetőségét tekintve. Ezek az eredmények azonban nem mutatják, hogy a jogokról szóló új írásbeli tájékoztató szövegezési stílusa jobb lenne az előzőnél. Ezért meghatározó, hogy összevethető legyen a helyes válaszok aránya, figyelembe véve azokat az információkat, amik mind a két jogokról szóló írásbeli tájékoztatóban szerepelnek.

Az eredmények azt mutatják, hogy az erőfeszítések alapvetően kifizetődőek voltak. Azoknál a kérdéseknél, melyek mindkét tájékoztatóban (3-6, 8, 10, 13-14, 23-24, 25.2-3, 26.1-6, 27, 29, 37,

---

⁸ A helyes válaszok ebben a kontextusban azt jelentik, hogy a válaszok megfelelően lettek megadva az érdemi eljárási kérdésekre, és nem a formailag helyes válaszokról van szó, egész konkrétan erről az opcióról: „nem szerepel a szövegben”. Azért ezt a megközelítést választottuk, mert mérni akartuk, hogy a potenciális gyanúsítottak mit tudhatnak meg a szövegek alapján azokról a valós problémákról, amikkel egy büntetőeljárás során találkozhatnak.

38, 40, 45-46. számú kérdések) szerepeltek, a helyes válaszok aránya az első hullámban 50,4%, a másodikban 64,05% volt (lásd 3. táblázatot).

3. táblázat: A helyes válaszok aránya az interjúk két hulláma során

Kategoriák		Kérdések, melyek azokra az információkra vonatkoznak, amik <u>nem</u> szerepelnek a jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztatóban [41 kérdés]	Kérdések, amik mindkét tájékoztatóban szereplő tartalomra irányulnak [27 kérdés]
Helyes válaszok aránya	Első hullám	30,65%	50,4%
	Második hullám	61,35%	64,05%

A korábban említettek értelmében az lehet ennek az eredménynek az oka, hogy bár a jelenlegi jogokról szóló magyar írásbeli tájékoztató, az irányelvnek megfelelően számos jogosultságot tartalmaz, de nem hangsúlyozza minden esetben azt, hogy milyen módon lehet ezeket a jogokat gyakorolni. Egy lehetséges magyarázat, hogy a közép- és kelet-európai országok hajlamosak általános elveket és jogokat könnyen és gyorsan elfogadni (vagy átültetni), ugyanakkor gyakran hiányzik a jogérvényesítés módjának kidolgozása és nem fektetnek kellő hangsúlyt arra, hogy a hatóságok gyakorlata igazodjon az újonnan elfogadott jogi normákhoz.⁹

1. példa

A jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztató tartalmaz információkat a védőhöz való jogról („A Be. 179. § (3) bekezdése alapján figyelmeztetem, hogy védőt választhat, illetőleg védő kirendelését kérheti.) A gyanúsított ebből a mondatból nem tudja meg, hogy igényelhet-e ügyvédet, ha nem elégedett a védője munkájával (Q8). Ezért, annak érdekében, hogy hatékonyabb legyen az általános jogok alkalmazása részletes információkkal bővült a jogokról szóló új írásbeli tájékoztató szövege. „A kirendelt ügyvédet nem ön választja meg, de ha elégedetlen a munkájával, kérheti, hogy másik ügyvédet rendeljenek ki. A helyes válaszok aránya 32,35 százalékról (első hullám) 87,5 százalékra nőtt (második hullám).

2. példa

A jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztató a védővel történő kapcsolatfelvételhez való jogot is tartalmazza. („Ön jogosult arra, hogy a védőjével [...] a kapcsolatot felvegye”), és tartalmazza, hogy „Jogosult arra, hogy [...] a büntetőeljárási jogairól, kötelelességeiről a bíróságtól, az ügyésztől, a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon.”). Nem hangzik el azonban, hogy a rendőrnek kötelessége a gyanúsítottaknak segíteni, hogy egy ügyvéddel felvehesse a kapcsolatot (2. kérdés). A megoldás a probléma feloldására az volt, hogy a következő mondat került a jogokról szóló új írásbeli tájékoztató elejére: „A nyomozó hatóság tagját (általában ezek a rendőrök) bármikor megkérheti, hogy tájékoztassa önt a jogairól, illetve segítsen abban, hogy ön gyakorolhassa jogait.” Az első hullámnál csak 15,45% volt a helyes válaszok aránya, míg a másodiknál 79,5%.

4.2.2 'Nem szenzitív' információk

A második nézőpontot figyelembe véve voltak olyan kérdések, ahol a helyes válaszok aránya majdnem ugyanannyi volt mindkét hullámnál, függetlenül attól, hogy szerepelt-e lényeges információ a jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztatóban vagy sem (lásd 4. táblázatot). Ez az eredmény az ún. 'Hollywood-hatás' miatt tapasztalható: bizonyos terhelti jogok jól ismertek filmekből vagy hírekből, vagy egyéb forrásokból (például, hogy jogában áll ügyvédet hívni, 1, 9 és 13. kérdések).

Néhány ebben a kategóriában lévő kérdést a 'józan észre' támaszkodva is meg lehetett válaszolni bizonyos jogok alaposabb ismerete nélkül is (például, a sürgős orvosi ellátáshoz való jog a fogvatartási időszak alatt, 25.2-3, 26.1, 26.4-5, 37, 39, 40 és 43. kérdések).

Ennél problematikusabb az, hogy voltak olyan kérdések, melyekre az interjúalanyok mindkét hullámnál helytelenül válaszoltak, annak ellenére, hogy a projekt szakemberei igyekeztek az információkat egyértelmű és érthető módon közvetíteni (lásd 4. táblázatot).

4. táblázat: A 'nem szenzitív' kérdések átfogalmazása

Kategóriák		Kérdések, melyeknél a helyes válaszok aránya <u>majdnem azonos mértékben magas volt</u> [12 kérdés]	Kérdések, melyeknél a helyes válaszok aránya <u>majdnem azonos mértékben alacsony volt</u> [13 kérdés]
Helyes válaszok aránya	Második hullám	79,2%	23,3%
	Második hullám	87,85%	23,85%

Ezek a kérdések (4, 16, 22.1-2, 22.4, 22.6-7, 26.3, 30.1-2, 30.7, 31 és 32. kérdések) főleg a büntető törvénykönyv józan észnek ellentmondó és legbonyolultabb rendelkezéseiről szólnak (lásd a példákat a szövegdobozban). Ezekben az esetekben az egyszerű megfogalmazás önmagában nem bizonyult elegendőnek. A legfontosabb információkat még részletesebben ki kell fejteni, vagy más módot kell arra találni, hogy még érthetőbbek legyenek a józan észnek bizonyos mértékben ellentmondó és bonyolult rendelkezések.

3. példa

A büntető törvénykönyv értelmében az a terhelt, aki él a hallgatás jogával, feltehet kérdéseket a tanúknak, szakértőknek és a többi terheltnek. A jogokról szóló jelenleg használatos tájékoztató így fogalmaz: „A vallomás tételének megtagadása nem érinti az Ön kérdezési, észrevételezési és indítványtételi jogát.” Ez a mondat így nagyon nehezen érthető egy jogi egyetemet nem végzett ember számára, ezért az jogokról szóló új írásbeli tájékoztató általános részében a következő szerepelt:

„Joga van ahhoz, hogy az ügyével kapcsolatban

- bármikor észrevételt tegyen,
- bárkitől kérdezzen vagy
- bármilyen javaslatot tegyen az ügyében eljáró hatóságok tagjainak.

Mindehhez akkor is joga van, ha nem tesz vallomást.”

Az erőfeszítések nem érték el a kívánt eredményt, mivel az első hullámnál mindössze 26,35% volt a

4. példa

A büntető eljárási törvény rendkívül bonyolult módon szabályozza az ügy irataiba való betekintés jogát a nyomozati szakban. Általában engedélyezett az iratokba való betekintés azoknál az eljárási cselekményeknél, melyeknél a gyanúsított is jelen lehet (pl. a terhelt kihallgatásáról szóló jegyzőkönyv, a tanúkkal vagy gyanúsított társakkal való szembesülés). A szöveg egy részénél a törvény felsorolja azokat az eljárási cselekményeket, amelyeknél a gyanúsított jelen lehet, majd egy másik részénél felsorolja az iratok többi típusát, amelyekhez szintén van betekintési joga a gyanúsítottnak (pl. szakvélemények). A gyanúsított betekinthez további nyomozati iratokba, amennyiben az nem sérti a nyomozás érdekeit (miközben nem világos ki dönti el, hogy mi sérti és mi nem a nyomozás érdekeit).

A jelenlegi jogokról szóló írásbeli tájékoztató ebben a vonatkozásban követi a büntető eljárási törvény struktúráját. A jogokról szóló új írásbeli tájékoztató egy külön részében szerepelt a releváns információ, pontokba szedve az elérhető iratok típusai. Ennek ellenére az első hullám válaszadói csupán 11,95%-a és a második hullám 5%-a válaszolt helyesen arra a kérdésre, hogy van-e joguk a feljelentést megtekinteni, miután a rendőrség rögzítette azt (a magyar jog szerint a gyanúsítottak nem férhetnek hozzá a feljelentéshez a nyomozati szakban, 22.1. kérdés).

Az eredményt részben magyarázza, hogy ez a rendelkezés eléggé ellentmond a józan észnek (a válaszadók logikusan gondolkodva is azt hihetik, hogy a feljelentésbe való betekintés nem sérti a nyomozás érdekeit), másrészt mert a szöveg a hozzáférhető iratokra koncentrált, míg a többi irattípust nem határozta meg.

Úgy tűnik hasznos lett volna, ha a szövegben egyértelmű, hogy az iratokba általánosságban nem lehet betekinteni, és a kivételek felsorolása szerepel a szövegben.

5. Közérthetőség

Mint ahogy korábban szerepel, a kutatás eredményei alapján a közérthetőségi szakértő és szociológus bevonásával a Magyar Helsinki Bizottság által írt tájékoztató szövege a jelenleginél sokkal érthetőbb volt. A jelenleg használatos tájékoztató szövegét jogászok írták jogászoknak. A szöveg tele van jogi szakkifejezésekkel, illetve számos utalás tartalmaz a Büntetőeljárás törvényre (anélkül, hogy a hivatkozott paragrafust bővebben kifejtené vagy megmagyarázná). A hivatkozott (csak paragrafusszámmal jelölt jogszabályhelyek) egy laikus számára nyilvánvalóan semmitmondóak. A magyar jogi szövegekre általánosságban jellemző, hogy egy nem jogvégzett ember számára nagyon nehezen érthetőek, rengeteg szakkifejezést, illetve latin kifejezést tartalmaznak. A jogi dokumentumokról, iratokról (ítéletek, beadványok, stb.) általánosságban is elmondhatjuk, hogy nehezen érthetőek, jogszabályhelyeket hivatkoznak, illetve jogszabályokból idéznek anélkül, hogy részletesen kifejtenék vagy megmagyaráznák, hogy mit is jelent.

A Magyar Helsinki Bizottság legfontosabb célja a tájékoztató új szövegének összeállításakor az volt, hogy az mindenki számára érthető legyen, hiszen az a társadalom összes tagjának szól, ráadásul – a terhelti populáció alacsonyabb iskolázottságát figyelembe véve – az átlagosnál valamivel alacsonyabb iskolázottságú és sokszor sérülékeny csoporthoz tartozó emberekhez is szól (erről lásd még a mintavétellel kapcsolatban írtakat), és nem elsősorban büntetőjogászoknak, akiknek amúgy is tisztában kellene lennie terheltek büntetőeljárás jogosultásaival.

Több oka van annak, hogy az alternatív szöveg, a jogokról szóló új tájékoztató érthetőbb volt, mint az eredeti. Az okok egy része a magyar nyelv sajátosságaiban keresendő, másik (nagyobb) része viszont a nyelvtől független. Bár nem állt rendelkezésre elegendő erőforrás, hogy meg lehessen határozni, pontosan melyik változtatás mennyiben járult hozzá a szöveg érthetőbbé tételéhez, az eredmények alapján levonhatóak következtetések erre nézve. A változtatások jelentős része a közérthetőségi szakértővel szorosan együttműködve történt, a változások másik részéhez szakértő bevonása nem volt szükséges, az külső szakértelem nélkül is egyértelmű volt.

A legfontosabb változtatás – és ez járult hozzá leginkább az új szöveg érthetőségének az volt, hogy a szakmai szöveget lefordítottuk hétköznapi nyelvre, átírtuk a csak jogászok számára értelmezhető kifejezéseket. A legnagyobb kihívás is ez volt: az egyszerű szavak használata mellett ne változzon a szöveg jelentése, a tájékoztató tartalma. A magyarázatok, kifejtések miatt a szöveg hosszabb lett. Először is a jogszabályi hivatkozásokat (akár egy bekezdésre, akár egy teljes jogszabályra) töröltük, mivel egy jogszabályhelyre utalás mindenféle magyarázat nélkül felesleges információ és csak feleslegesen nyújtja és bonyolítja a szöveget. Amikor csak lehetséges volt a jogi szakkifejezéseket példákkal megmagyaráztuk. A kevesebb szakszó alkalmazásával a szöveg hangneme, stílusa is megváltozott, kevésbé hivatalos lett az új tájékoztató. A szöveg személyesebb is lett, ügyeltünk arra, hogy megszólítsuk az olvasót. Például a „gyanúsítottak joga van ahhoz, hogy” kezdetű mondatok helyett a mondatot úgy kezdtük, hogy „Önnek joga van ahhoz, hogy”. A nem jogi szakkifejezések kerülése mellett is törekedtünk

az egyszerűbb szavak használatára, például a „rászoruló” helyett azt írtuk, hogy „szegény”. A kutatási eredmények azt mutatták, hogy a mindenki által ismert információkkal kapcsolatos szöveg rövidítése is hozzájárul a könnyebb érthetőséghez, így ezeket a részeket igyekeztünk rövidíteni.

Átalakítottuk a szöveg szerkezetét. Az elérhető tanulmányok, tapasztalatok alapján igyekeztünk csökkenteni a szöveg terjedelmét, de az általunk írt szöveg az eredetihez képest hosszabb lett. Ennek részben az volt az oka, hogy az új tájékoztató több információt tartalmaz (több büntetőeljárás jogosultságról tájékoztat), részben pedig az, hogy a jogi szakkifejezéseket megmagyaráztuk. A közérthetőségi szakértő javaslatai alapján a szöveg elejére tartalomjegyzék került, a szöveg jóval tagoltabb lett (több bekezdés lett), címeket és alcímeket illesztettünk minden rész elé, hogy egyszerűbben megtalálhatóak legyenek az információk. A mondatok rövidebbek lettek, felsorolást használtunk, ahol csak lehetséges volt. Az eredmények visszaigazolták, hogy van jelentősége a szöveg formázásának is, a vastagon szedett szövegeket a tesztalanyok alaposabban olvasták el. Az új szöveg megalkotásakor, illetve véglegesítésekor mindenképpen megfontolandó a szöveg további formázása (dőlt betűs szövegek, színek alkalmazása), illetve infografikák, képek használata.

Az új tájékoztatóban igyekeztünk a szöveget a kérdéseknek megfelelő sorrendben összeállítani, de a végleges sorrend kialakítása további megfontolásokat igényelhet. A legfontosabb szempont a sorrend kialakításakor a büntetőeljárás menetéhez való igazítás, például a hallgatáshoz való jogról szóló tájékoztatásnak meg kell előznie az igazmondási kötelezettség magyarázatával kapcsolatos részeket.

Érdekes, hogy kezdeti hipotézisünk, mely szerint a az információ közlésének módja (a válaszadóknak felolvassák a szöveget, vagy maguk olvashatják el) jelentősen befolyásolja az eredményeket, nem igazolódott be. Az első hullámban feltett 46 kérdésből csak hat olyan volt, amelyben statisztikailag kimutatható különbség volt a közlés módját tekintve, ebből öt kérdés esetén a válaszadók jobban értették a kérdést, ha azt maguk olvashatták el.

A kutatás második hullámában (mikro az új szöveget vizsgáltuk) csak négy olyan kérdés volt, ahol a közlés módjának statisztikailag mérhető hatása volt. Három esetben a tesztalanyoknak felolvasott szöveg, egy esetben pedig az írott szöveg bizonyult érthetőbbnek. Az eredmények egyik lehetséges magyarázata a válaszadók az alacsonyabb iskolázottságú, és rosszabb szövegértési képessége. Ha a gyanúsított nem érti meg a tájékoztató szövegét, csekély a jelentősége annak, hogy azt felolvassák neki, vagy ő olvashatja el. Másrészt viszont, úgy tűnik, hogy ha a szöveg nagyon nehezen érthető, segítség lehet egyes részek ismételt elolvasása. Utóbbi esetben nyilvánvalóan a szöveg megértése mindenképpen alacsony lesz. Ez nem jelenti azt, hogy nem kell az írott szöveget elkészíteni, illetve a terheltek rendelkezésére bocsátani. A kutatás az első kihallgatást modellezte (a válaszadóknak viszonylag rövid idő alatt kellett megérteniük a tájékoztatót és azt azonnal hasznosítaniuk kellett), a büntetőeljárás jogokkal kapcsolatos ismeretre azonban az eljárás későbbi szakaszában is szükség van (pl. további kihallgatásokkor, egyéb nyomozati cselekmények során, a bírósági szakban, stb., illetve a

gyanúsított a szöveg áttanulmányozása, megértése után is megtagadhatja vallomástételt), vagyis nagyon fontos, hogy a terheltek a jogokról szóló tájékoztatást maguknál tarthassák. és így eljárási jogosítványaikat gyakorolhassák.

Az eredmények különös megfontolást érdemelnek i) az új szöveg véglegesítésekor, ii) annak vizsgálatakor, hogy mely részeket kell a nagyon rossz szövegértési képességgel rendelkező emberek számára érthetővé tenni más eszközökkel, pl. infografikákkal, illetve iii) a tájékoztató szövegén túlmutató egyéb eszközök (rövidfilmek, kampányok) kialakításakor.

6. Mellékletek

1. A kutatás során használt jogokról szóló írásbeli tájékoztató (1. hullám)
2. A kutatás során szakértők bevonásával készített új szöveg (2. hullám)
3. Kutatási kérdőív

6.1. A kutatás során használt jogokról szóló írásbeli tájékoztató szövege

A Be. 117.§ (2) bekezdése alapján figyelmeztetem, hogy nem köteles vallomást tenni, a vallomás tételét, illetőleg az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta. Figyelmeztetem, hogy amit mond, illetőleg rendelkezésre bocsát, bizonyítékként felhasználható.

A Be. 117§ (4) bekezdése alapján figyelmeztetem, ha a vallomás tételét megtagadja, ez az eljárás folytatását nem akadályozza. A vallomás tételének megtagadása nem érinti az Ön kérdezési, észrevételezési és indítványtételi jogát.

Figyelmeztetem, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2010. évi C. törvény 268. § (1) bekezdése alapján, aki mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, avagy más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, a hamis vád büntetettét követi el, amit a törvény szabadság vesztéssel rendel büntetni.

Figyelmeztetem, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 269.§ alapján, aki mást hatóság előtt szabálysértéssel vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegéssel hamisan vádol, mást hatóság vagy a fegyelmi jogkör gyakorlója előtt fegyelmi vétséggel hamisan vádol, vagy más ellen szabálysértésre, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegésre vagy fegyelmi vétségre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság vagy a fegyelmi jogkör gyakorlójának tudomására, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A Be. 179.§ (3) bekezdése alapján figyelmeztetem, hogy védőt választhat, illetőleg védő kirendelését kérheti.

Figyelmeztetem, hogy jelen eljárásban védő részvétele kötelező és ha három napon belül nem hatalmaz meg védőt, úgy védőt rendelek ki.

Ön a Be. 43.§ (2) bekezdése alapján jogosult arra, hogy a büntetőeljárásban a gyanúsítást, a vád tárgyát, ezek változását önnel közöljék, hogy jelen legyen a szakértő meghallgatásánál, a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél, a felismerésre bemutatásnál, az eljárás során az önt érintő iratokba betekintszen.

Jogosult arra, hogy megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre, a védelmére szolgáló tényeket az eljárás bármely szakaszában előadja, indítványokat, észrevételeket tegyen, jogorvoslással éljen, a büntetőeljárás jogairól, kötelességeiről, a bíróságtól, az ügyésztől, a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon.

Ön jogosult arra, hogy a védőjével, és ha külföldi állampolgár, az államának konzuli képviselőjével a kapcsolatot felvegye, vele írásban és szóban ellenőrzés nélkül érintkezzék, a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően a bíróság döntése alapján a hozzátartozójával, vagy más személlyel szóban, személyes felüyelet mellett, írásban ellenőrzés mellett érintkezzék.

A Be. 43.§ (5) bekezdése alapján figyelmeztetem, hogy köteles a lakóhelyének, illetve a tartózkodási helyének, címét, és annak megváltozását az elköltözés után három munkanapon belül annál a bíróságnál, ügyésznél, illetőleg nyomozó hatóságnál bejelenteni, amelyik Önnel szemben büntetőeljárást folytat. Ennek elmulasztása esetén – ha ehhez e törvény más jogkövetkezményt nem fűz – Ön rendbírsággal sújtható, és az okozott költség megfizetésére kötelezhető.

A Be. 70/B.§ (2) bekezdése alapján tájékoztatom, hogy a nyomozás befejezéséig másolatot kaphat a szakvéleményről, valamint az olyan nyomozási cselekményről készült iratról, amelyeknél az ön jelenlétét e törvény lehetővé teszi, az egyéb iratról pedig akkor, ha ez a nyomozás érdekeit nem sérti. Az (5) bekezdés alapján a nyomozás befejezését követően ön másolatot kaphat a nyomozás azon iratairól, amelyeknek a megismerésére a 193.§ (1) bekezdése alapján jogosult, amelyek egyszeri kiadása illetékmentes.

A Nyer. 176.§(1) bekezdése alapján a nem magyar anyanyelvű gyanúsítottaknak lehetővé kell tenni, hogy anyanyelvén, írásban tegyen nyilatkozatot, melyet a magyar nyelvű fordítással együtt a nyomozási iratokhoz kell csatolni.

Figyelmeztetem, hogy a nem magyar állampolgár gyanúsítottkénti kihallgatásáról az állampolgársága – ha az érintett több állam állampolgára, az általa megjelölt állampolgársága – szerint illetékes külképviseletet a nyomozó szerv a Külügyminisztériumon keresztül akkor értesíti, ha ezt az érintett kéri. A gyanúsított kihallgatását a külképviselet értesítése nem késleltetheti. A külképviseletnek a kihallgatáson jelen levő tagja a kihallgatotthoz kérdéseket nem intézhet, észrevételt nem tehet, indítványt nem terjeszthet elő.

Tájékoztatom, hogy ha a védő a szabályszerű értesítés ellenére nem jelenik meg, a távolmaradása az eljárási cselekmény elvégzésének nem akadálya.

* * *

Törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés rendelkezése alapján

a) a külföldi állampolgár gyanúsított ellen, illetőleg b) a külföldi állampolgár sértett sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt indult eljárás során lehetővé kell tenni, hogy a nyomozási cselekményen a külföldi állam hatóságának tagja jelen lehessen. Az értesítés mellőzhető, ha a késedelem veszéllyel jár. Ebben az esetben a külföldi állam hatóságát az elvégzett nyomozási cselekményekről utólag haladéktalanul értesíteni kell.

A külföldi állampolgár vádlott ellen, illetőleg a külföldi állampolgár sértett sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt indult eljárás során lehetővé kell tenni, hogy a tárgyaláson a külföldi állampolgár államának konzuli tisztviselője, illetőleg törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés rendelkezése alapján a külföldi állam hatóságának tagja jelen lehessen. Ha Ön külföldi fogvatartott, a kapcsolat felvétele csak az Ön beleegyezésével történhet.

Ha Ön nem magyar állampolgár, jogosult államának diplomáciai, illetve konzuli képviseletéhez fordulni és annak képviselőjével kapcsolatot tartani. Ha Ön külföldi fogvatartott, a kapcsolat felvétele csak az Ön beleegyezésével történhet.

Ön jogosult a higiéniai feltételeknek megfelelő egészséges elhelyezésre, az egészségi állapotának és a szabadságvesztés végrehajtása alatti tevékenységének megfelelő élelmezésre, egészségügyi ellátásra, megfelelő ruházat biztosítására. A büntetések és intézkedések végrehajtása során az Ön egészségi állapotának megfelelő gyógyító-megelőző ellátását elsősorban a bv. intézet, illetve a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza, annak a Szegedi Fegyház és Börtönben működő Krónikus utókezelő részleg, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet biztosítja és Ön ezt az ellátást köteles igénybe venni.

Az előzetes letartóztatás megszüntetése iránti indítványt a bíróság érdemben megvizsgálja, és erről indokolt határozatot hoz. Ha terhelt, illetőleg a védő az ismételt indítványban új körülményre nem hivatkozik, a bíróság az indítványt érdemi indokolás nélkül elutasíthatja, kivéve, ha az előzetes letartóztatás elrendelése, meghosszabbítása, illetve fenntartása óta három hónap eltelt.

Az óvadék a bíróság által meghatározott összeg, amely a terheltnek az eljárási cselekményeken való jelenlétét biztosítja. A bíróság, ha az előzetes letartóztatásra a terhelt szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel, vagy azért került sor, mert más okból megalapozottan feltehető, hogy az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nem biztosítható, a terhelt előzetes letartóztatását megszüntetheti, ha a bűncselekményre és a személyi körülményekre tekintettel az eljárási cselekményeknél a terhelt megjelenését az óvadék letétele valószínűvé teszi. Óvadék megállapítását a terhelt vagy a védő az előzetes letartóztatásról döntésre jogosult bíróságnál indítványozhatja. Az óvadék megállapításának tárgyában – ha azt nem a tárgyaláson indítványozzák – a bíróság ülést tart, ezen az ügyészt, a terheltet és a védőt meghallgatja. Ha a védő az ülésen értesítés ellenére nem jelent meg, az ülés a védő távollétében is megtartható. A bíróság az óvadék összegét a terhelt személyi körülményeire és vagyoni helyzetére is figyelemmel állapítja meg. A bíróság a határozatban lakhelyelhagyási tilalmat, valamint házi

őrizetet is elrendelhet. A bíróság az óvadék megállapításáról az előzetes letartóztatást elrendelő határozatban is rendelkezhet.

Akire nézve az ügyész vagy a nyomozó hatóság határozata közvetlen rendelkezést tartalmaz, a határozat ellen a közléstől számított nyolc napon belül panasszal élhet. A panasznak nincs halasztó hatálya. Kivételesen indokolt esetben a határozatot hozó, illetőleg a panaszt elbíráló a határozat végrehajtását a panasz elbírálásáig felfüggesztheti. A panasz elbírálásáról a panaszt tevőt – a határozat hatályon kívül helyezése, illetve a megváltoztatása esetén azokat is, akikkel a határozatot közölték – értesíteni kell. A panaszt elbíráló határozat ellen további jogorvoslatnak nincs helye. Az őrizetbe vételt elrendelő határozat ellen tett panasz elbírálását mellőzni kell, ha az ügyész a terhelt előzetes letartóztatásának elrendelésére indítványt tesz a bíróságnak.

Akire nézve az ügyész vádemelésre vonatkozó eljárásában hozott határozata közvetlen rendelkezést tartalmaz, a határozat ellen a közlésétől számított nyolc napon belül panasszal élhet. Ha az ügyész a panasznak három napon belül nem ad helyt, azt haladéktalanul köteles felterjeszteni a felettes ügyészhez. A felettes ügyész a panaszt a hozzáérkezéstől számított tizenöt napon belül határozattal bírálja el. A felettes ügyész – ha a panaszt alaposnak találja – a határozatot megváltoztathatja, vagy hatályon kívül helyezheti, és a határozatot hozó ügyészt új határozat hozatalára utasíthatja, ellenkező esetben a panaszt elutasítja. A panaszt el kell utasítani akkor is, ha elkésett vagy nem jogosulttól származik.

A nyomozási bíró határozata ellen az jelenthet be fellebbezést, akivel a határozatot közölték. A kihirdetés útján közölt határozat elleni fellebbezést a kihirdetés után nyomban be kell jelenteni. Az a jogosult, aki a határozat kihirdetésén nem vett részt, a fellebbezését az üléstől számított három napon belül jelentheti be. A kézbesítés útján közölt határozat ellen a fellebbezést a jogosult a kézbesítéstől számított három napon belül jelentheti be. A nyomozási bíró a határozat elleni fellebbezést a nyilatkozatok beérkezését, illetve a fellebbezési határidő lejártát követően haladéktalanul, közvetlenül a fellebbezés elbírálására illetékes törvényszéknek küldi meg. Fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható a személyi szabadságot elvonó kényszerintézkedés elrendelése. A személyi szabadságot elvonó kényszerintézkedés megszüntetése miatt bejelentett ügyészi fellebbezés - feltéve, hogy a megszüntetést nem az ügyész indítványozta – halasztó hatályú.

A büntetőeljárásban foga lévő terhelt jogosult arra, hogy – ha törvény másképp nem rendelkezik – az eljárási cselekményeknél jelen legyen, az eljárás során az őt érintő iratokba betekintszen. A gyanúsított és a védő az esetleges vádemelés alapjául szolgáló összes iratot – kivéve a zártan kezelt iratokat – megismerheti. Az iratok megismerésének határnapjáról a gyanúsítottat és a védőt értesíteni kell, a fogva lévő gyanúsítottat a határnapra – kérésére – elő kell állítani. A gyanúsított és a védő az iratok megtekintésének határnapját követően is jogosult arra, hogy megismerje a keletkezett iratokat.

6.2. A kutatás során szakértők bevonásával készített új szöveg (2. hullám)

1. Általános tudnivalók.....	2
2. Mit tehet meg a kihallgatás során?	3
3. A védelemhez való jog	3
Milyen egyéb esetekben kérhet kirendelt ügyvédet?	3
Felkészülés a kihallgatásra	4
4. Miről van joga tudni a büntetőeljárás során?	4
5. Mihez van joga az előzőeken túl, ha ön külföldi állampolgár, illetve ha nem beszél magyarul?	5
Ha ön külföldi állampolgár.....	5
Ha nem beszél magyarul.....	5
6. A fogvatartottak további jogai	5
Az őrizetbe vétel.....	5
Hogyan döntenek az előzetes letartóztatásról?	5
Mikor vizsgálják felül az előzetes letartóztatást?	6
Meddig lehet ítélet nélkül előzetes letartóztatásban?.....	6
7. Milyen ellátáshoz van joga, ha fogva tartják?	6

Tájékoztatás a gyanúsítottat a nyomozás során megillető jogokról

Önt a(z) [X nyomozó hatóság megnevezése] azzal gyanúsítja, hogy [bűncselekmény neve] bűncselekményét követte el.

A bűncselekmény lényege a következő:

Ön [helyszín], [dátum] [a kifejtett magatartás releváns elemeinek leírása] követte el.

1. Általános tudnivalók

A fenti gyanúsítással kapcsolatban semmit nem köteles mondani a nyomozó hatóságnak, amíg egy ügyvéddel (védővel) nem beszél. Ha úgy gondolja, hogy nincs szüksége ügyvédre, akkor sem köteles vallomást tenni.

Joga van ahhoz, hogy közöljék önnel:

- **pontosan mivel gyanúsítják,**
- ha később vádat emelnek ön ellen, akkor mivel vádolják,
- ha később változik a gyanúsítás, vagy a vád, akkor pontosan mi változott.

A közlés írásban és szóban is történhet.

Nem önnek kell bizonyítania azt, hogy ártatlan, hanem **a hatóságnak kell bizonyítania azt, hogy ön bűnös.**

Joga van ahhoz, hogy az ügyével kapcsolatban

- **bármikor észrevételt tegyen,**
- **bárkitől kérdezzen vagy**
- **bármilyen javaslatot tegyen** az ügyében eljáró hatóságok tagjainak.

Mindehhez akkor is joga van, ha nem tesz vallomást.

A nyomozó hatóság tagját (általában ezek a rendőrök) **bármikor megkérheti, hogy tájékoztassa önt a jogairól, illetve segítsen abban, hogy ön gyakorolhassa jogait.**

Joga van ahhoz, hogy az önre vonatkozó nyomozó hatósági és ügyészi döntésekkel szemben **jogorvoslattal éljen**, azaz panaszt vagy fellebbezést nyújtson be. Ennek részletes feltételeiről (határidők, elintézés módja stb.) a hatóság tagjai illetve az ügyész kötelesek önt tájékoztatni.

Ha a **lakóhelye vagy az értesítési címe megváltozik**, az új címet köteles három munkanapon belül bejelenteni a nyomozó hatóságnak. Ha nem jelenti be az új címet, akkor pénzbírságot kaphat, és bizonyos esetekben akár elfogatóparancsot is kiadhatnak önrel szemben.

2. Mit tehet meg a kihallgatás során?

Ha önt gyanúsítottként hallgatják ki, akkor **joga van nem válaszolni, azaz megtagadhatja a vallomástételt**. Személyazonosító adatait (pl. neve, anyja neve, születési dátuma, lakcíme) ebben az esetben is köteles közölni a hatósággal.

Ha nem tesz vallomást,

- az nem jelenti azt, hogy beismerte volna a bűncselekményt, amivel gyanúsítják,
- a nyomozás ettől még tovább folyik,
- nem tudja előadni a védekezését, de bármikor meggondolhatja magát, és tehet vallomást – akár úgy is, hogy csak egyes kérdésekre válaszol.

Ha vallomást tesz,

- előadhatja védekezését.
- bármit állíthat védekezésként, **nem köteles igazat mondani**, de mást hamisan nem vádolhat bűncselekmény, szabálysértés, bírsággal járó más szabályszegés vagy fegyelmi vétség elkövetésével. Ha mégis ilyet tesz, az bűncselekménynek minősül.
- amit mond, vagy a rendőrségnek átad, bizonyítékként felhasználható ön mellett, de önnel szemben is.
- vallomástétel közben bármikor meggondolhatja magát, és megtagadhatja a további vallomást. Lehetősége van arra is, hogy ne az összes kérdésre válaszoljon.
- bármikor gondolkodási szünetet kérhet.
- joga van hozzá, hogy csak írásban tegyen vallomást.

3. A védelemhez való jog

Joga van ahhoz, hogy ügyvéd (védő) lássa el a védelmét.

Ha az ön esetében kötelező az ügyvédi védelem (erről a nyomozó hatóságtól kérhet tájékoztatást), és nem bíz meg ügyvédet, akkor a hatóságnak kell kirendelnie egyet az ön számára:

- ha önt fogva tartják, akkor az első kihallgatás előtt,
- a többi esetben az első kihallgatástól számított 3 napon belül.

A kirendelt ügyvédet nem ön választja meg, de ha elégedetlen a munkájával, **kérheti, hogy másik ügyvédet rendeljenek ki**. Ha a hatóság rendel ki önnek ügyvédet, az még nem jelenti azt, hogy az ügyvédi díjat a hatóság fizeti ön helyett. Ha elítélik, akkor önnek kell majd kifizetnie az ügyvéd díját.

Milyen egyéb esetekben kérhet kirendelt ügyvédet?

Akkor is joga van kirendelt ügyvédet kérni, ha az ön esetében ugyan nem kötelező az ügyvédi védelem, de:

1. önnek nincs pénze ügyvédre, vagy
2. az ön érdekében ez más okból szükséges.

1. Ha nincs pénze ügyvédre.

Ha rossz az anyagi helyzete, akkor kérhet úgynevezett személyes költségmentességet. Ha ezt megkapja, akkor a kirendelt ügyvéd díját nem önnek, hanem az államnak kell fizetnie.

Akkor kérhet személyes költségmentességet, ha:

- hajléktalan, vagy
- rendszeres szociális segélyt kap, vagy
- időskorúak járadékát kapja, vagy
- nincs vagyona (a lakásán és szokásosan használt tárgyain kívül) és
  - ha egyedül él, a havi jövedelme nem éri el a nyugdíjminimum kétszeresét (2016-ban ez 57.000 Ft),
  - ha nem él egyedül, a családban az egy főre jutó havi jövedelem nem éri el a nyugdíjminimumot (2016-ban ez 28.500 Ft).

Ha kéri, de nem kapja meg a személyes költségmentességet, és később a bíróság elítéli, akkor az ügyvéd díját önnek kell majd megfizetnie.

2. Ha az ön érdekében ez más okból szükséges, például nagyon bonyolult az ügy.

Ilyenkor a hatóság fogja eldönteni, hogy jár-e önnek kirendelt ügyvéd. Ha nem jár, akkor még mindig megbízhat egy ügyvédet a saját költségén.

Felkészülés a kihallgatásra

Joga van arra, hogy a kihallgatása előtt megfelelő időt és lehetőséget kapjon a felkészülésre, és arra, hogy ügyét az ügyvédjével megbeszélje. Az ügyvédje és ön között zajló beszélgetést senki sem ellenőrizheti. Az ügyvédjének titoktartási kötelezettsége van, azaz bármit elmondhat neki, ő azt nem adhatja tovább másnak, így a nyomozó hatóságnak sem.

A nyomozó hatóság **megkezdheti az ön kihallgatását** akkor is, ha értesítették az ügyvédjét, de ő **nem jelent meg** a kihallgatás kezdetéig. **Vallomást viszont ön ebben az esetben sem köteles tenni.**

4. Miről van joga tudni a büntetőeljárás során?

Önnek joga van ahhoz, hogy a **nyomozás során jelen legyen**

- a szakértő meghallgatásánál,
- a szemlénél (személy, tárgy vagy helyszín megtekintése),
- a bizonyítási kísérletnél és

- a felismerésre bemutatásnál (pl. a sértett több emberből kiválasztja azt, akit látott a bűncselekmény helyszínén; vagy kiválasztja az általa korábban látott, a bűncselekménnyel összefüggő tárgyat).

Ha szakértő van jelen a fenti esetekben, tőle kérdezhet is.

Elolvashatja

- azokat a jegyzőkönyveket, amelyek a fenti eseményeken készültek,
- a saját vallomásának jegyzőkönyvét, és
- a szakvéleményeket.

Mindezekről másolatot is kaphat. Az egyéb, önt érintő nyomozati iratokat akkor tekintheti meg, ha ez a nyomozás érdekét nem sérti.

A nyomozás befejezése után a rendőrségnek át kell adnia önnek a vádemelés alapjául szolgáló összes nyomozati iratot. Ezeket ön és ügyvédje tanulmányozhatja, és arról másolatot kaphatnak. Az első másolat ingyenes, a többiért fizetni kell. Az ingyenes másolatot kérheti elektronikus formában is, de ehhez Önnek kell pendrive-ot, vagy írható CD-t vagy DVD-t biztosítania.

5. Mihez van joga az előzőeken túl, ha ön külföldi állampolgár, illetve ha nem beszél magyarul?

Ha ön külföldi állampolgár

Ha ön külföldi állampolgár, akkor joga van ahhoz, hogy az államát képviselő személlyel (pl. a konzullal) a kapcsolatot felvegye vagy őt értesítse. A nyomozó hatóság az ön kérésére ebben is segít, azonban akkor is kihallgathatják, ha az államát képviselő személy (pl. a konzul) nincs jelen. A külképviselet tagjával személyesen, telefonon vagy levélben ellenőrzés nélkül érintkezhet. A külképviselet tagja az ön kihallgatásán (vagy más nyomozási cselekményen) jelen lehet, de nem kérdezhet, és nem tehet észrevételt vagy indítványt.

Ha nem beszél magyarul

Ha nem beszél elég jól magyarul ahhoz, hogy megfelelően tudjon védekezni, akkor a büntetőeljárás során használhatja az anyanyelvét, vagy egy másik, ön által ismert nyelvet.

Joga van ahhoz, hogy az ön által ismert nyelven, írásban tegyen vallomást vagy bármilyen nyilatkozatot, melyet a magyar nyelvű fordítással együtt a nyomozási iratokhoz kell csatolni. Írásbeli **fordítást csak azokról az iratokról kell kapnia**, amelyeket önnek a hatóság postai vagy más úton kézbesít is (pl. idézés, határozatok, vádirat, ítélet).

A kirendelt tolmácsért nem kell fizetnie. A tolmács nem mondhatja el másnak azt, amit ön a kihallgatáson kívül mond neki. A tolmács köteles segíteni akkor is, amikor ön az ügyvédjével beszél. Ha elégedetlen a tolmács munkájával, kérheti másik tolmács kirendelését.

6. A fogvatartottak további jogai

Ha ön fogvatartásba kerül, továbbra is joga van az ügyvédjével ellenőrzés nélkül beszélni (telefonon vagy személyesen) vagy levelezni. Ha az ügyész vagy a bíróság megengedi, a hozzátartozójával vagy más személlyel is beszélhet vagy levelezhet, de ezt ellenőrizni fogják. Ha ön külföldi, akkor az államát képviselő személlyel, például konzullal is ellenőrzés nélkül érintkezhet.

Az őrizetbe vétel

A fogvatartás egyik fajtája az őrizetbe vétel, mely legfeljebb 72 órán át tarthat. Ennél tovább csak akkor lehet önt fogva tartani, ha a bíróság elrendeli az előzetes letartóztatását. Az őrizetbe vételével szemben is tehet panaszt, de ha a nyomozó hatóság 72 órán belül javasolja az előzetes letartóztatását, akkor ezt a panaszt már nem bírálják el.

Hogyan döntenek az előzetes letartóztatásról?

Az ügyész javasolhatja a bíróságnak az ön előzetes letartóztatását. A bírósági meghallgatás előtt önnek meg kell kapnia azokat a nyomozati iratokat, amelyekre alapozva az ügyész az ön előzetes letartóztatását kéri

A bírósági meghallgatáson kérheti a szabadlábra helyezését, de azt is, hogy előzetes letartóztatás helyett:

- helyezték házi őrizetbe,
- engedjék szabadon lakhelyelhagyási tilalom mellett (azaz nem hagyhatja el a bíróság által kijelölt települést, körzetet), vagy
- engedjék szabadon óvadék ellenében.

Az óvadék adása azt jelenti, hogy önt szabadon engedik akkor, ha letétbe helyezi a bíróság által megszabott összeget (az óvadékot). Ezzel biztosítja, hogy nem fog elszökni az eljárás folytatása elől. Ha mégis elszökne, akkor elveszti az óvadékot. Óvadék adására csak akkor van lehetőség, ha letartóztatását kizárólag amiatt kérik vagy rendelték el, hogy szabadlábon hagyása esetén megszökne az eljárás elől.

Ha a bíróság elrendeli az ön előzetes letartóztatását, akkor:

- a határozatnak tartalmaznia kell az előzetes letartóztatás indokát.
- a határozattal szemben ön azonnal fellebbezhet, de a végleges döntésig fogva marad.
- önnek **joga van értesíteni** előzetes letartóztatásáról valamelyik **családtagját** vagy **bárkit**, akit megnevez.
- ha külföldi állampolgár, akkor joga van értesíteni az államát képviselő személyt (pl. a konzult).

Mikor vizsgálják felül az előzetes letartóztatást?

Ha ön előzetes letartóztatásba kerül, bármikor kérheti ennek megszüntetését, vagy enyhébb intézkedés (házi őrizet, lakhelyelhagyási tilalom, óvadék) alkalmazását. A bíróságnak azonban csak akkor kell érdemben foglalkoznia a kérelmével, ha

- abban valamilyen **új tényre**, körülményre hivatkozik, **vagy**
- **eltelt három hónap** azóta, mióta benyújtotta az előző kérelmét.

A bíróságnak bizonyos időközönként automatikusan is döntenie kell a szabadlábra helyezéséről vagy a letartóztatás meghosszabbításáról. Ezek az időpontokról a letartóztatás elrendelésekor kérhet tájékoztatást ügyvédjétől vagy a bíróságtól.

Meddig lehet ítélet nélkül előzetes letartóztatásban?

A nyomozás során elrendelt előzetes letartóztatása legfeljebb 1, 2, vagy 3 évig tarthat attól függően, hogy milyen súlyú bűncselekménnyel gyanúsítják. Ha a gyanúsításban szereplő bűncselekmény legalább 15 évig vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntethető, önt 3 éven túl is fogva tarthatják.

7. Milyen ellátáshoz van joga, ha fogva tartják?

A fogvatartása során saját ruháját viselheti. A fogvatartása alatt önnek joga van:

- a higiéniai feltételeknek megfelelő egészséges elhelyezéshez,
- az egészségi állapotának megfelelő étellemezéshez,
- egészségügyi ellátáshoz.

A fogvatartása során az ön egészségi állapotának megfelelő ellátását elsősorban a büntetés-végrehajtás intézetei biztosítják. Ön ezt az ellátást köteles igénybe venni.

6.3. A kutatás során használt kérdőív

1. Joga van-e ügyvédhez bármilyen bűncselekménnyel gyanúsítják, vagy csak a súlyosabb bűnügyekben vehet igénybe ügyvédi segítséget?
2. Köteles-e a rendőrség segíteni abban, hogy felvegye a kapcsolatot egy ügyvéddel?
3. Kérheti-e a rendőrségtől, hogy az ön számára védőügyvédet rendeljen ki, ha az ügyben egyébként nem kötelező a védőügyvéd részvétele?
4. Amennyiben a rendőrség védőügyvédet rendel ki önnek, akkor megválaszthatja-e, hogy ki legyen az?
5. Ha a rendőrség időben értesítette a kihallgatása helyszínéről és időpontjáról az Ön ügyvédjét, de az ügyvéd nem reagált semmit, akkor megkezdheti-e a rendőrség az ön kihallgatását?
6. Ha az ügyvédje jelezte a rendőrségnek, hogy sokat fog késni, az is lehet, hogy nem tud ott lenni a kihallgatásán, akkor megkezdheti-e a rendőrség az Ön kihallgatását?
7. Ha Ön már korábban, ügyvéd jelenléte nélkül önként válaszolt a rendőrség kérdéseire, és ismételten kihallgatják, köteles-e válaszolni az újabb kérdésekre, ha nincs ott az időközben megbízott vagy kirendelt ügyvédje?
8. Kérhet-e másik ügyvédet a rendőrségtől, ha valamilyen okból nincs megelégedve az elsőként kirendelt ügyvédjével?
9. Rendőrségi kihallgatás előtt megbeszélheti-e az ügyvédjével négy szemközt azt, hogy milyen válaszokat adjon a kérdésekre, illetve azt, hogy milyen jogai vannak?
10. Joga van-e a rendőrségnek arra, hogy biztonsági okokból vagy a sikeres nyomozás érdekében ellenőrizze, hogy ön miről beszél, illetve mit ír az ügyvédjének?
11. Elmondhatja-e az ügyvédje a rendőrségnek, hogy a kihallgatáson kívül, de az ügygel kapcsolatban miről beszélt Önnel?
12. Jár-e Önnek ingyenes ügyvéd, ha nincs pénze saját ügyvédet fizetni?
13. Köteles-e a rendőrség mindig közölni önnek, hogy milyen bűncselekménnyel gyanúsítják, vagy csak akkor, ha ezt Ön kifejezetten kéri?
14. Mennyire kell részletesen közölni Önnek, hogy mivel gyanúsítják? Kérjük, válassza ki a kártyáról azt a választ, ami Ön szerint megfelelő!
15. Milyen esetben kell a rendőrségnek közölnie, ha megváltozik az, hogy milyen bűncselekménnyel gyanúsítják?
16. Írásban vagy szóban kell a gyanúsításról szóló tájékoztatást megadni?
17. Ha ön a magyar nyelvet nem beszéli, joga van-e arra, hogy a rendőrség az ön számára ingyenesen biztosítson tolmácsot?
18. Kötelező-e tolmács kirendelése az ön számára, ha nem a magyar az anyanyelve, de a hétköznapi ügyek intézéséhez szükséges mértékben beszél magyarul?
19. Ha tolmácsot rendelnek ki az ön számára, köteles-e a tolmács segíteni abban, hogy az ügyvédjével beszéljen vagy csak a rendőrség előtt tett vallomását fordíthatja?
20. Köti-e a valamilyen titoktartás a tolmácsot arra nézve, amit ön neki az ügyről – a kihallgatásától függetlenül – elmondott?
21. Kérheti-e másik tolmács kirendelését, ha nincs megelégedve a kirendelt tolmácsával?

22. Ha nem beszél magyarul, kötelező-e az Ön számára lefordított példányt adni a következő iratokból? Tehát kötelező-e lefordított példányt kapnia a feljelentésből? És a...

1. feljelentésből?
2. A rendőrség által felkutatott tanúk vallomásából?
3. idézésekből?
4. szakértői véleményekből?
5. letartóztatással kapcsolatos határozatból?
6. saját kihallgatásának jegyzőkönyvéből?
7. helyszíni szemle jegyzőkönyvéből?

23. Köteles-e a rendőrség kérdéseire válaszolni a gyanúsításban szereplő bűncselekményre nézve?

24. Le lehet-e zárni a nyomozást anélkül, hogy Ön nyilatkozna a gyanúsításban szereplő bűncselekménnyel kapcsolatban a rendőrségnek?

25. Ha Ön válaszol a rendőrség kérdéseire, akkor...

1. köteles-e igazat mondani?
2. megteheti-e, hogy egyes kérdésekre válaszol, másokra nem?
3. ha később meggondolja magát a kihallgatás során, dönthet-e úgy, hogy a továbbiakban nem válaszol?
4. mondhatja-e, hogy csak írásban hajlandó válaszolni a kérdésekre?

26. Ha Ön NEM válaszol a rendőrség kérdéseire, akkor...

1. megteheti-e azt, hogy bizonyos kérdésekre mégis válaszol, ha úgy látja jónak?
2. megteheti-e azt, hogy észrevételt tesz a mások (pl. tanúk) által mondottakra?
3. kérdezhet-e Ön a kihallgatás során másoktól (pl. tanúktól szembesítés során)?
4. tehet-e szóbeli javaslatot valamilyen bizonyítás lefolytatására (például, hogy rendeljen ki szakértőt a rendőrség)?
5. később dönthet-e úgy, hogy mégis válaszol a kérdésekre?
6. értékelheti-e ezt később a bíróság úgy, hogy a hallgatással közvetett módon beismerte a bűncselekmény elkövetését?

27. Kerülhet-e előzetes letartóztatásba azzal az indokkal, hogy nem tett az ügyben részletes beismerő vallomást?

28. Joga van-e a kihallgatás közben gondolkodási szünetet kérni?

29. Mit jelent a tájékoztatás szövegében az, hogy az „önt érintő iratokba betekinthez”?

30. A következőkben felsorolt iratokról kérem, egyenként mondja meg, hogy a szöveg alapján a nyomozás során megtekintheti-e őket vagy sem, esetleg nem derül ki a szövegből vagy nem tudja eldönteni. Tehát a szöveg alapján megtekintheti-e a feljelentést? És a...

1. feljelentést?
----

2. a rendőrség által felkutatott tanúk vallomását?
3. szakértői véleményeket?
4. letartóztatással kapcsolatos határozatot?
5. saját kihallgatásának jegyzőkönyvét?
6. helyszíni szemle jegyzőkönyvét?
7. a nyomozással kapcsolatos bármilyen iratot?

31. Mely iratokat tekinthet meg a nyomozás befejezését követően?

- 1 – az összes, a nyomozás során készült iratot
- 2 – azokat az iratokat, amelyekre az ön elleni vádat alapozták
- 3 – azokat az iratokat, melyeket az ügyész jóváhagy
- 4 – nem derül ki a szövegből
- 5 – nem tudja
- 9 – nem válaszol

32. A nyomozás során milyen iratokról kérhet másolatot?

- 1 – bármelyik iratból
- 2 – csak azokról az iratokról, amelyek olyan cselekményeket rögzítenek, ahol ön is jelen volt
- 3 – amelyeket a nyomozás során megtekinthet
- 4 – nem derül ki a szövegből
- 5 – nem tudja
- 9 – nem válaszol

33. A nyomozás befejezése után milyen iratokból kérhet másolatot a nyomozás alatt keletkezett iratok közül?

- 1 – bármelyikből, amelyet joga van megismerni a nyomozás után
- 2 – azokból, amelyekre a védekezéséhez feltétlenül szüksége van
- 3 – azokról, amelyekre az ügyész engedélyt ad
- 4 – nem derül ki a szövegből
- 5 – nem tudja
- 9 – nem válaszol

34. Mit tud a másolat kiadásának költségeiről?

- 1 – a másolás költségeit ki kell fizetni
- 2 – egy példány ingyenes, a többiért fizetni kell
- 3 – bárhány példány teljesen ingyenes
- 4 – nem derül ki a szövegből
- 5 – nem tudja
- 9 – nem válaszol

35. A másolatokat kérheti-e elektronikus eszközön?

36. Kit jogosult értesíteni, ha a rendőrség őrizetbe vételéről, vagy a bíróság előzetes letartóztatásáról dönt?

- 1 – csak valamelyik családtagját
- 2 – ha nincs értesíthető családtagja, akkor bárkit, akit megnevez
- 3 – csak munkáltatóját
- 4 – bárkit, akit megnevez
- 5 – nem derül ki a szövegből
- 6 – nem tudja

---

9 – nem válaszol

37. Ha ön külföldi állampolgár, jogosult-e még értesíteni mást is?

38. Kit jogosult még értesíteni?

39. Köteles-e a rendőrség segíteni abban, hogy felvegye a kapcsolatot országa konzulátusának tisztviselőivel?

40. Jogosult-e sürgősségi orvosi ellátásra, amíg fogva tartják?

41. Legfeljebb mennyi ideig lehet Ön őrizetben a rendőrségen, mielőtt a bíróság döntene a szabadlábra helyezéséről vagy előzetes letartóztatásáról?

42. Milyen iratokat köteles a hatóság kiadni Önnek, mielőtt a bíróság dönt az előzetes letartóztatásának kérdésében?

- 1 – az összes, addig készült nyomozati iratot
- 2 – azokat az iratokat, amelyekre alapozva az ön előzetes letartóztatásának elrendelését kéri
- 3 – az ügyészi indítványt, amelyben az előzetes letartóztatás elrendelését kéri
- 4 – nem derül ki a szövegből
- 5 – nem tudja

---

9 – nem válaszol

43. HA A BÍRÓSÁG ELRENDELTE AZ ÖN ELŐZETES LETARTÓZTATÁSÁT, AKKOR: fellebbezhet-e a döntés ellen?

44. HA A BÍRÓSÁG ELRENDELTE AZ ÖN ELŐZETES LETARTÓZTATÁSÁT, AKKOR: milyen időközönként kérheti a szabadlábra helyezését?

- 1 – bármilyen gyakran
- 2 – havonta
- 3 – háromhavonta
- 4 – nem derül ki a szövegből
- 5 – nem tudja

---

9 – nem válaszol

45. HA A BÍRÓSÁG ELRENDELTE AZ ÖN ELŐZETES LETARTÓZTATÁSÁT ÉS ÖN ISMÉT KÉRI A SZABADLÁBRA HELYEZÉSÉT, AKKOR: milyen esetben köteles a bíróság foglalkozni az ön szabadlábra helyezés iránti kérelmével?

- 1 – minden esetben

- 2 – ha új érvet, új indokot hoz fel
  - 3 –ha három hónap eltelt az előző óta
  - 4 – ha új ügyvédje van
  - 5 – nem derül ki a szövegből
  - 6 – nem tudja
-
- 9 – nem válaszol

46. Tud-e mondani olyan más, enyhébb megoldást, ami kiválthatja az előzetes letartóztatást?